

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2026-YIL № 1-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

**Academic
Resource
Index
ResearchBib**

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2026

Volume 3 Issue 1 | 2026 |

+99893 5668868 | @Anvarbek_PhD

Page | 2

XX-XXI ASR INGLIZ ADABIYOTIDA METAFORALARNING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI.

Ilmiy rahbar: **Kurbaniyazova Manzura Radjapovna**

Termiz davlat pedagogika instituti gumanitar yunalishlarda xorijiy tillar kafedrası o'qituvchisi

Ochildiyeva Sevara Sirojiddin qizi

Termiz davlat pedagogika instituti 3-kurs talabsi Tillar kafedrası Maktabgacha va Boshlang'ich ta'limda xorijiy til (ingili tili) yunalishi.

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada XX-XXI asr ingliz adabiyotida metaforalarning funksional xususiyatlari lingvopoetik, kognitiv va lingvomadaniy yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Metafora badiiy matnda estetik bezak sifatidagina emas, balki muallif tafakkuri, madaniy kodlar va ijtimoiy mazmunni ifodalovchi muhim semantik birlik sifatida talqin etiladi. Tadqiqot davomida modernizm va postmodernizm davrida metaforaning funksional yuklamasi, semantik kengayishi hamda o'quvchi idrokiga ta'siri yoritiladi. Metaforalarning estetik, kognitiv, psixologik va lingvomadaniy funksiyalari ilmiy asosda ochib beriladi.

Kalit so'zlar: metafora, funksional xususiyatlar, ingliz adabiyoti, lingvopoetika, lingvomadaniyat, kognitiv yondashuv.

Kirish. XX asr va XXI asr boshlarida ingliz adabiyoti jadal ijtimoiy-madaniy o'zgarishlar ta'sirida rivojlandi. Urushlar, urbanizatsiya, texnologik taraqqiyot va globallashuv jarayonlari adabiy tafakkurga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Ushbu omillar natijasida badiiy ifoda vositalarining funksional imkoniyatlari kengaydi. Ayniqsa, metafora zamonaviy ingliz adabiyotida markaziy lingvopoetik birliklardan biriga aylandi.

Metafora badiiy matnda murakkab falsafiy, psixologik va ijtimoiy g'oyalarni ixcham, obrazli va ta'sirchan shaklda ifodalash imkonini beradi. Shu sababli XX-XXI asr ingliz adabiyotida metaforalarning funksional xususiyatlarini ilmiy jihatdan o'rganish adabiyotshunoslik va tilshunoslik fanlari uchun dolzarb hisoblanadi.

Metafora tushunchasi va uning ilmiy-nazariy talqini

Metafora tushunchasi qadimdan falsafa, ritorika va adabiyotshunoslikda muhim o'rin egallab kelgan. An'anaviy yondashuvlarda metafora so'z ma'nosining ko'chishi sifatida izohlangan bo'lsa, zamonaviy tilshunoslikda u tafakkur va bilish jarayonining ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Kognitiv lingvistika nuqtai nazariga ko'ra, metafora insonning abstrakt tushunchalarni idrok etishida asosiy vositalardan biridir. Bu yondashuv ingliz adabiyotidagi metaforalarni faqat stilistik hodisa sifatida emas, balki muallif dunyoqarashining ifodasi sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Lingvomadaniy yondashuv esa metaforaning milliy-madaniy xususiyatlarini aniqlashga xizmat qiladi. Xususan, madaniy tajriba bilan bog'liq metaforalar xalq mentalitetini aks ettiradi (Kurbaniyazova, 2025).

XX asr ingliz adabiyotida metaforaning funksional yuklamasi

XX asr ingliz adabiyotida modernizm oqimi shakllanib, badiiy tafakkurda tub burilish yuz berdi. Modernist yozuvchilar an'anaviy realizmdan voz kechib, inson ongining ichki jarayonlarini tasvirlashga e'tibor qaratdilar. Ushbu jarayonda metafora psixologik va kognitiv funksiyani bajaruvchi asosiy vositaga aylandi.

Metafora qahramonning ruhiy holatini, ichki ziddiyatlarini va subyektiv kechinmalarini ifodalashda muhim ahamiyat kasb etdi. Shu bilan birga, metafora individual mualliflik uslubini shakllantiruvchi lingvistik birlik sifatida namoyon bo'ldi. Natijada badiiy matn ko'p qatlamli ma'noga ega bo'lib, o'quvchini faol talqin jarayoniga jalb qildi.

XXI asr ingliz adabiyotida metaforaning yangi funksional xususiyatlari

XXI asr ingliz adabiyotida postmodernistik estetik tamoyillar ustuvorlik qila boshladi. Bu davrda metafora an'anaviy ramziy vosita bo'lishdan tashqari, ironik va dekonstruktiv xususiyat kasb etdi. Metaforalar orqali muallif haqiqatning nisbiyligi, identifikatsiya muammolari va madaniy fragmentatsiyani ifodalaydi.

Zamonaviy ingliz adabiyotida metafora ijtimoiy funksiyani ham bajaradi. Global muammolar, texnologik muhit va insonning raqamli makondagi o'rni ramziy obrazlar orqali yoritiladi. Metafora bu jarayonda muallif va o'quvchi o'rtasida madaniy muloqot vositasiga aylanadi.

Metaforaning estetik funksiyasi

Metaforaning estetik funksiyasi adabiy matnning badiiy qiymatini oshirishda namoyon bo'ladi. Ingliz adabiyotida metaforalar tasviriylilikni kuchaytirib, matnni emotsional jihatdan boyitadi. Obrazli ifoda o'quvchi tasavvurini faollashtiradi va badiiy ta'sir kuchini oshiradi.

Estetik funksiya orqali metafora matnga individual ohang bag'ishlab, yozuvchining ijodiy uslubini aniqlashga yordam beradi. Bu esa ingliz adabiyotida mualliflik uslubining xilma-xilligini ta'minlaydi.

Metaforaning kognitiv va lingvomadaniy funksiyalari

Metaforaning kognitiv funksiyasi inson tafakkurini shakllantirish bilan bevosita bog'liq. Metafora yordamida murakkab va abstrakt tushunchalar soddalashtiriladi hamda yangi ma'no qatlamlari yuzaga chiqadi. Bu holat o'quvchining bilish jarayonini faollashtiradi.

Lingvomadaniy metaforalar esa muayyan xalqning madaniy tajribasi va mentalitetini aks ettiradi. Ingliz adabiyotidagi metaforalar milliy madaniyat, tarixiy tajriba va ijtimoiy qadriyatlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, madaniyatlararo muloqotni rivojlantiradi (Kurbaniyazova, 2025).

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, XX-XXI asr ingliz adabiyotida metafora ko'p funksiyali lingvopoetik birlik sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. U estetik, psixologik, kognitiv va lingvomadaniy vazifalarni bajarib, adabiy matnning semantik chuqurligini ta'minlaydi. Metafora orqali muallif murakkab g'oyalarni obrazli shaklda ifodalaydi, o'quvchi esa matnni faol talqin qilish imkoniga ega bo'ladi.

Mazkur tadqiqot ingliz adabiyotida metaforalarning funksional xususiyatlarini o'rganishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi hamda lingvopoetika va lingvomadaniyat sohalarida olib boriladigan kelgusidagi izlanishlar uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar.

Kurbaniyazova M.R. Ingliz va Qoraqalpoq tilidagi gastronomik metaforalarning lingvomadaniy xususiyatlari // Ilm sarchashmalari. – 2025. – № 5/2. – B. 117–120.

(Lingvomadaniy yondashuv uchun asos)

Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago: University of Chicago Press, 2003.

(Metaforaning kognitiv nazariyasi uchun asosiy manba)

Kövecses Z. Metaphor and Culture: Universality and Variation. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

(Madaniyat va metafora munosabati)

Leech G. Language in Literature: Style and Foregrounding. – London: Routledge, 2008.

(Badiiy matnda metaforaning estetik va stilistik funksiyasi)

Galperin I.R. Stylistics. – Moscow: Higher School Publishing House, 1981.

(Klassik stilistika va badiiy vositalar nazariyasi)

